

Marian Paździor

Ogólnopolska konferencja konserwatorska we Fromborku

Ochrona Zabytków 33/4 (131), 323-324

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Głównym tematem obrad była szeroko pojęta problematyka związana z ewidencją obiektów budownictwa ludowego, kryteriami wartościowania oraz formy etnograficznej dokumentacji budownictwa ludowego i zespołów wiejskich.

W pierwszym dniu sympozjum wygłoszono następujące referaty:

M. Pokropek, *Klasyfikacja i nazewnictwo tradycyjnego budownictwa ludowego w świetle literatury etnograficzno-architektonicznej i ich współczesne zastosowanie*;

T. Domagała, *Wiatrak jako temat badań etnograficznych*;

M. Kornecki (Pracownia Dokumentacji Naukowej i Ewidencji Konserwatorskiej PP PKZ Oddział w Krakowie), *Dokumentacja konserwatorska w świetle problemów rewitalizacji wsi* (referat odczytała M. Litwinowa);

M. Kornecki (PDNiEK, PKZ Kraków), *Formy i metody studium konserwatorskiego wsi na przykładzie wsi Falsztyn*;

B. Szurawa (PDE, PP PKZ Oddział w Kielcach), *Problemy ewidencji zabytków budownictwa ludowego — kryteria wyboru*;

W. Jankowski, *Działalność Ośrodka Dokumentacji Zabytków w dziedzinie ewidencji budownictwa ludowego i współpraca w tym zakresie z Pracowniami Konserwacji Zabytków*. Część referatową zamknął komunikat Muzeum Wsi Kieleckiej, wygłoszony przez H. Mielicką.

Zarówno w referatach, jak i w dyskusji dominował problem ewidencji obiektów bu-

downictwa ludowego w aspekcie stosowanej klasyfikacji i terminologii oraz kryteriów jego wartościowania. Podkreślano ogromne znaczenie ewidencji oraz wysoką jakość kart ewidencyjnych wykonywanych w PDE. Zwrócono też uwagę na konieczność dalszego rozwijania działalności etnograficznej w PKZ poprzez powiększanie zespołów już istniejących oraz tworzenie nowych. Rozważano również możliwość opracowania słowników terminologicznych dla poszczególnych regionów, które uporządkowałyby i nadały jednoznaczny sens terminom stosowanym w opisach budynków wiejskich. Sporo miejsca poświęcono też konserwatorskiej dokumentacji szeroko pojętego krajobrazu kulturowego wsi (ewidencja zespołów wiejskich) opracowywanej kompleksowo przez etnografów, architektów i historyków sztuki.

W dyskusji zwrócono uwagę na konieczność wiązania teorii naukowych z praktyczną działalnością i możliwościami realizacji. Po dyskusji uczestnicy sympozjum obejrzeli film krótkometrażowy (zrealizowany na zlecenie Muzeum Wsi Kieleckiej przez Wytwórnę Filmów Oświatowych w Łodzi), ilustrujący dokumentację obiektu przenieszonego do skansenu.

W trakcie obrad czynna była ekspozycja obrazująca działalność i dorobek kieleckiej PDE; przedstawione formy dokumentacji etnograficznej omówiła kierowniczk

opracowań (budownictwo, wyposażenie wnętrz budynków wiejskich, rzemiosło ludowe) i różnorodną formę dokumentacji. W trakcie dziesięcioletniej działalności (1970—1980) kielecka PDE opracowała 39 dokumentacji obiektów architektury 4 monografie wsi, 2 prace studialne i 2 scenariusze ekspozycji wnętrz chałup. W formie pozytywnej (32 tomy) zaewidencjonowano 686 obiektów, penetrując 563 wsie. Karty ewidencyjne założono dla 195 budynków z 101 wsi oraz dla 362 sprzętów. Pierwszy dzień obrad zakończyła narada kierowników PDE, na której omówiono bieżące problemy tych pracowni; jednym z głównych i związanych z ewidencjonowaniem budynków było zapewnienie pracownikom samochodu na penetrację terenów nowo.

Drugi dzień sympozjum przeznaczony był na objazd naukowy, w czasie którego zwiedzono osadę wiejską — Daleszyce, objazd ochroną konserwatorską i planem rewitalizacji jednej z ulic (B. Głowackiego). Następnie zwiedzono zagrodę małomiasteczkową (1908 r.) w Bodzentynie. Objazd zakończono na terenie Muzeum Wsi Kieleckiej, w którym uczestnicy sympozjum zapoznali się z dotychczasową realizacją, wspólnych wysiłków MWK i PDE w zakresie ochrony budownictwa ludowego.

Boğumila Szuraw

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA KONSERWATORSKA WE FROMBORKU

W dniach 26—28 maja 1980 r. odbyła się we Fromborku ogólnopolska konferencja wojewódzkich konserwatorów zabytków i dyrektorów oddziałów PP Pracowni Konserwacji Zabytków pod patronatem Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, zorganizowana przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Elblągu.

W konferencji wziął udział prof. dr Wiktor Zin — podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki — Generalny Konserwator Zabytków oraz przedstawiciele władz województwa elbląskiego. Głównym tematem obrad były problemy konserwatorskie województwa, ze szczególnym uwzględnieniem obecnie prowadzonych robót na terenach staromiejskich.

W dniu 26 maja uczestnicy konferencji w trakcie wizji lokalnej zapoznali się z pracami konserwatorskimi prowadzonymi przez PP PKZ w Pieniężnie, Ornećcu, Elblągu, Tolkmicku i Fromborku. W godzinach wieczornych w salach Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku odbyło się spotkanie towarzyskie uczestników, w trakcie którego podniesiono duży wkład mgra Lucjana Czubiela — Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie, w ratowaniu i zachowaniu substancji zabytkowej na tych terenach (działał tu jako konserwator przed podziałem administracyjnym kraju w 1975 r.).

Dnia 27 maja nastąpiło oficjalne otwarcie obrad konferencji przez Bożenę Janikowską — sekretarza KW w Elblągu — która określiła zadania konferencji jako ważny etap w rozwoju województwa elbląskiego w zakresie ochrony i konserwacji jego licznych zabytków, ze szczególnym zwróceniem uwagi na rosnące możliwości pełniej-

szego wykorzystania muzeum zamkowego we Fromborku w dziele upowszechniania kultury.

Prof. dr W. Zin w swym przemówieniu podkreślił doniosłość wybranego miejsca na obrady konserwatorskie — Frombork, związany ściśle z postacią i działalnością wielkiego astronoma Mikołaja Kopernika. Zwrócił uwagę na najważniejszy temat konferencji — ochronę substancji zabytkowej na przykładzie województwa elbląskiego w powiązaniu z przyszłym planem pięcioletnim i programem działania konserwatorskiego.

Mgr Maria Lubocka — Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu dokonała krótkiego zestawienia najważniejszych potrzeb konserwatorskich swego terenu. Do bezwzględnej ochrony i konserwacji w pierwszej kolejności zaliczyła 94 obiekty architektury zabytkowej wraz z zespołami staromiejskimi Malborka, Kwidzyna, Fromborka i Elbląga, 216 obiektów w drugiej kolejności oraz najliczniej reprezentowaną grupę zabytkowych obiektów mieszkalnych. Plany roczne podlegają weryfikacji według możliwości wykonawczych PP PKZ. Jest już lokalizacja na Starym Mieście w Elblągu dla tworzącego się Zakładu PKZ. Problemy ochrony krajobrazu brane są pod uwagę w kompleksowych działaniach konserwatorskich, od stadiów projektowych począwszy. Przykłady: skansen *in situ* we wsi Łęczęce (domy podcieniowe), Żuławki-Drewnica — 180 domów zabytkowych z programem użytkowania dla pracowników przedsiębiorstwa hodowlanego. Kontynuuje się prace konserwatorskie w zakresie polichromii ściennych, w konserwacji są stale katedry frombor-

skiej. Archeologiczne zdjęcie Polski wykonywane jest na 1/4 obszaru województwa. Zewidencjonowano 250 zabytkowych parków i założeń zieleni.

Mgr inż. arch. M. Hoffmann — Główny Architekt Wojewódzki przedstawił w swym referacie zaawansowanie prac przygotowanych do rewitalizacji 15 miast w województwa: Malbork, Kwidzyn, Dzieńkoń — zakończone, Frombork, Braniewo, Sztum — zaawansowane, Elbląg, Pieniężno, Susz, Kisienice, Nowy Staw, Tolkmicko, Młynary, Nowy Dwór — w dalszej kolejności. Spółdzielnie mieszkaniowe interesują się 6 miastami, rolnictwo — Pieniężnem (agromiasteczko), Młynary, Kisienicami, miasta patronackie (uzupełnienia) to Sztum, Pasłęk, Orneta, zabudowa jednorodzinna — Susz, Tolkmicko. W kolejnych referatach (PP PKZ) przedstawiono na planszach i omówiono szczegółowo projekty rewitalizacji: zamku w Pieniężnie, zabudowy staromiejskiej w Ornećcu i Tolkmicku, kościoła i klasztoru poddominikańskiego w Elblągu (d. G. Gierla EL), podzameczka w Elblągu (d. k. kościoła Św. Anny i szpitala Św. Ducha) w Fromborku z propozycją zagospodarowania na Muzeum Szpitalnictwa Warmii.

Prof. dr Wojciech Kalinowski — dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie zwrócił uwagę na konieczność świadomego podejmowania decyzji o wprowadzeniu obiektów do planu prac konserwatorskich. Do tego przede wszystkim potrzebna jest pełna ewidencja istniejących zasobów. Dzisiaj oblicza się, że liczba zabytków architektury, którymi winniśmy zajmować, wynosi blisko 100 tys. Aby prowadzić racjonalną politykę konserwacji

ką, niezbędne są dane do zdjęcia krajobrazu kulturowego Polski. PP PKZ pomaga wydatnie w osiągnięciu tego celu, lecz bez cislej współpracy terenowej służby konserwatorskiej z Ośrodkiem Dokumentacji Zabytków prace ewidencyjne są nie do wyconania. Na ukończeniu jest spis adresowy zabytków architektury, jednak nie wszystkie obiekty będą objęte pełną ewilencją, przypuszczalnie będzie ich ok. 10—70 tys. W odniesieniu do zabytków uchemych przeprowadzana jest w ODZ computeryzacja. W tym zakresie potrzeba jest współpraca z wojewódzkimi konserwatorami zabytków i biurami badań dokumentacji zabytków w celu aktualizacji danych.

W współpracy z Międzynarodową Komisją ds. Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staro-niejszych mówił mgr inż. arch. J. Stępkow-ki. Do rozpatrzenia przez Komisję wpły-ło 125 wniosków. Planuje się objęcie re- waloryzacją 150 tys. mieszkań w obiektach zabytkowych, co stanowi zaledwie 3,5— 1% całości budownictwa mieszkaniowego. Należy przy tym zwrócić uwagę na spadek produkcji wapna, bardzo duży spadek produkcji cegły i dachówki, materiałów niezbędnych w pracach konserwatorskich. ipowoduje to znaczne utrudnienia w re- lizacji nałożonych zadań. Międzyresor- owa Komisja liczy na współpracę i pomoc wojewódzkich służb konserwatorskich w tym zakresie.

Mgr Danuta Witkowska — dyrektor PP „Desa” zwróciła uwagę na konieczność cislej współpracy z wojewódzkimi konser- watorami zabytków. Apelowala o nadzór iad salonami „Desy”, udział w przeglądach przedmiotów, wnikiwą pomoc v sprawach wywozu za granicę. PP „De- a” cierpi na duże braki kadrowe. Osią- gnięto wstępne porozumienie z Uniwersy- etem im. M. Kopernika w Toruniu o za- niejowaniu studium podyplomowego dla deptów w zawodzie antykwarium. „De- a” bardzo liczy na pomoc służby konser- watorskiej w naborze kandydatów na stu- dum podyplomowe w Toruniu.

Dr Tadeusz Polak — dyrektor Zarządu PP PKZ przedstawił stan i potrzeby swego rzędsiebiorstwa. Obecnie pracuje 14 od- działów, 4 zakłady, Ośrodek Informacji Biuro Handlu Zagranicznego. Istnieje onad 50 różnych specjalizacji, zatrudnio- ych jest 9,5 tys. pracowników. Przerób rzędsiebiorstwa w 1979 r. wyniósł 2 mi- iardy 260 milionów zł. Utworzony został zakład dla Zamku Ujazdowskiego, w toku a przygotowania do powołania oddziału v Olsztynie. Wysoce niezadowolająca jest

sprawa kadr. Nasuwa się tylko jeden wnio- sek: po zakończeniu studiów na odpowied- nych wydziałach wyższych uczelni wpro- wadzić należy obowiązkowy staż w PP PKZ. W sprawie eksportu dyr. T. Polak oświadczył, że PP PKZ zatrudnia w eks- porcie zaledwie 4% swych pracowników. Korzyści, jakie wynikają z tego faktu, są ewidentne. Jest to promocja dla polskiej kultury i działań konserwatorskich. PP PKZ zarabia dewizy, które konieczne są na zakup nowoczesnych narzędzi i sprzętu.

Ekipy pracowników poznają nowe meto- dy, nowe materiały i narzędzia pracy. Są dwa odrębne, niezależne portfele robót dla kraju i zagranicy. PP PKZ zaniechało kon- centracji ludzi z różnych oddziałów na tzw. obiektach znaczących. Pozwoli to równo- miernie i według potrzeb rozłożyć moc przerobową na województwa. Wystosowa- ny zostanie wniosek do ministra Kultury i Sztuki, aby każdy obiekt przyjmowany do portfela PKZ legitymował się roczną sumą przerobu wielkości przynajmniej 5 mln. zł. Jedynie wtedy będzie można mó- wić o efektach. W 1980 r. planuje się od- danie 120 gotowych obiektów architektury.

Prof. dr Wiktor Zin podkreślił konieczność szerokiego spojrzenia na przyszłe zadania nowego planu pięcioletniego. Nie będzie to łatwy okres. Należy szukać dla sprawy ochrony i konserwacji zabytków nowych sprzymierzeńców. Znaleźli się już tacy me- cenasi, jak Huta Katowice dla m. Sławko- wa, PR TV — dla Starego Sącza, OHP — dla m. Kalisza, znajdują się na pewno i na- stępni. Trzeba gospodarzyć realnie i za- razem nie zmniejszać energii i posiadanego potencjału. Ewidencja zabytków nie może być w żaden sposób zahamowana. Należy zrobić wszystko, aby uniknąć strat wywo- lanych przez kradzieże i pożary, zwłaszcza zabytkowych budowli drewnianych, któ- rych jest coraz mniej.

Na zakończenie swojej wypowiedzi prof. dr W. Zin wystąpił z propozycją wystoso- wania rezolucji protestującej przeciw wyści- gom zbrojeń zagrażających światowemu pokojowi.

Dr Bohdan Rymaszewski — dyrektor Za- rządu Muzeów i Ochrony Zabytków prze- kazał uczestnikom konferencji informacje dotyczące rozwoju muzealnictwa w Polsce. Stwierdził, że trzeba dążyć do tworzenia nowych muzeów pozaresortowych, nie podlegających wydziałom kultury i sztuki. Przy projektowaniu obiektów muzealnych należy uwzględnić specjalne zabezpiecze- nia przeciwwłamaniowe i przeciwpożaro- we.

Szczegółowym omówieniem głównych za- gadnień dotyczących programu ochrony zabytków i rozwoju muzealnictwa na lata 1981—1985 zajął się dr hab. Krzysztof Pawłowski — wicedyrektor Zarządu Mu- zeów i Ochrony Zabytków. Omówił ko- lejno obecny stan i zadania w dziedzinie ewidencji dóbr kultury, ochrony i wykorzy- stania zespołów zabytkowych, program prac konserwatorskich, program rozwoju sieci placówek muzealnych, stan i zadania w zakresie współpracy wojewódzkich konserwatorów zabytków z terenowymi orga- niami administracji państwowej, organiza- cjami i stowarzyszeniami społecznymi.

Dyrektor inż. Z. Babicki z Oddziału PP PKZ w Gdańsku nawiązał w swym wystą- pieniu do wieloletniej, owocnej współpra- cy ze służbą konserwatorską. Podkreślił, że nadrzędnym celem, wspólnym dla wszystkich, winno być dobro zabytku. Wszelkie, nawet różne działania należy temu celowi podporządkować.

Mgr inż. arch. Jacek Cydzik — dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków dokonał analizy i oceny tego, co uczestnicy konferencji widzieli w trakcie objazdu na budowach. Wprawdzie opracowany został model pracy, a więc badania i fazy pro- jektowania, nim jednak wykonawca wej- dzie na plac robót, obserwuje się brak jakiegokolwiek dozoru, powodujący dalszą destrukcję obiektu (zamek w Pieniężnie i kościół ze szpitala Św. Ducha we From- borku). Obiekty czekające na wejście do planu robót muszą mieć nadzór. Woje- wódzcy konserwatorzy winni je oddawać w opiekę naczelnikom gmin.

Na zakończenie swej wypowiedzi dyrekto- r J. Cydzik podał do wiadomości zebranych fakt przyznania drowi T. Polakowi — dy- rektorowi Zarządu PP PKZ — honorowego obywatelstwa miasta Fromborka za duży wkład pracy w przywróceniu świetności zabytkom grodu Kopernika.

Po omówionych wyżej wystąpieniach od- była się dyskusja, którą podsumował dy- rektor J. Cydzik.

W końcowej części konferencji uczestnicy w imieniu wszystkich konserwatorów pol- skich wystosowali rezolucję skierowaną na ręce przewodniczącego Frontu Jedności Narodu — prof. H. Jabłońskiego, w której zwracają się do konserwatorów zabytków na całym świecie, aby łączyli się w działa- niach przeciwko wyścigom zbrojeń i w dą- żeniu o utrwalenie pokoju.

Marian Paździor

ASZCZYTNE WYRÓŻNIENIE PP PRACOWNIE KONSERWACJI ZABYTEKÓW

V dniu 14 lipca 1980 r. w Sali Kolumnowej alacu Prymasowskiego w Warszawie od- yło się uroczyste posiedzenie Konferencji amorządu Robotniczego PP Pracownie onserwacji Zabytków. W obecności zlonków samorządu, delegacji oddziałów KZ, zaproszonych gości i grona zasłu- zonych pracowników minister Kultury i Sztu- i Zygmunt Najdowski i sekretarz Central- ej Rady Związków Zawodowych wręczyli łączelnemu Dyrektorowi PP PKZ drowi adeuszowi Polakowi Sztandar Rady Mi- istrów i Centralnej Rady Związków Za- odowych „Przodującej załodze Obywa-

telskiego Czynu XXXV-lecia PRL” za wy- bitne osiągnięcia w realizacji zadań spo- łeczno-gospodarczych. W gratulacyjnym przemówieniu minister Z. Najdowski pod- kreślił wysoką ocenę Przędziebiorstwa, którą podzielaają również najwyższe władze państwowe. W ciągu trzydziestolecia dzia- łalności PKZ wypracowały nie tylko op- tymalny i wydajny schemat organizacyjny dla badań projektowania i realizacji kon- serwatorskich, lecz uzyskały wybitne osią- gnięcia w dziedzinie konserwacji zabytków. Realizując wytyczne państwowej polityki kulturalnej, PKZ utrwaliły znaczną ilość

dóbr kultury narodowej, w tym wiele sta- romiejskich zespołów w kraju i spowodo- wały, że Polska stała się krajem znanym w świecie z bardzo wysokiej jakości prac konserwatorskich, realizowanych także po- za granicami.

W trakcie spotkania wręczono grupie pra- cowników odznaki resortowe „Zasłużony działacz kultury” oraz „Za opiekę nad za- bytkami”, a także odznaki „Za zasługi dla miasta Warszawy”.

Lech Krzyżanowski